

UNIVERSITY OF TAMPERE

This document has been downloaded from
Tampub – The Institutional Repository of University of Tampere

Publisher's version

Author(s): Maasilta, Mari
Title: Perinteinen ja sosiaalinen media ruokkivat toinen toisiaan
Main work: Maahanmuutto, media ja eduskuntavaalit
Editor(s): Maasilta, Mari
Year: 2012
Pages: 23-51
ISBN: 978-951-44-8776-7
Publisher: Tampere University Press
Discipline: Media and communications
School /Other Unit: School of Communication, Media and Theatre
Item Type: Article in Compiled Work

URN: URN:NBN:fi:uta-201206281019

All material supplied via TamPub is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorized user.

2.

PERINTEINEN JA SOSIAALINEN MEDIA RUOKKIVAT TOINEN TOISIAAN

Mari Maasilta

Tutkimushankkeemme yhtenä tarkoituksena oli selvittää sitä, miten sosiaalisen median sisällöt ovat vaikuttaneet perinteisessä mediassa käytyyn maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen liittyvään keskusteluun ja toisaalta miten perinteisen median sisällöt vuorostaan linkittyvät sosiaalisen median sisältöihin¹. Näkökulma on tärkeä, koska koko nykyisen ”maahanmuuttokriittisen” keskustelun voidaan katsoa saaneen alkunsa internetin sosiaalisen median keskusteluista, mutta perinteisen ja sosiaalisen median vuorovaikutusta tapahtuu maahanmuutto- ja monikulttuurisuuskeskusteluissa toki muutoinkin.

1. Perinteisellä medialla tarkoitan tässä artikkelissa sekä painettuja sanomalehtiä ja perinteisiä TV-kanavia että niiden internetissä toimivia verkkosivuja. Sosiaalisen median toistaiseksi melko hajanainen käsite pitää sisällään ainakin sisällön luomisen ja julkaisemisen (blogit, wikit ja podcasting), sisällön jakamisen (You Tube, Flickr), verkostoitumis- ja yhteisöpalvelut (Facebook, LinkedIn, IRC-Galleria), yhteistuotannot (Wikipedia), virtuaalimaailmat (Habbo, Second Life) ja niiden liitännäiset (Lietsala & Sirkkunen 2008, 26). Edellä mainittujen lisäksi luen sosiaaliseen mediaan tässä tutkimuksessa myös internetissä toimivat keskustelupalstat.

Lähestyn perinteisen ja sosiaalisen median vuorovaikutusta intermedi-
aalisuuden (Lehtonen 1999) ja *spreadability*² (Jenkins 2009) käsittei-
den kautta. Niiden avulla pyrin kuvaamaan sitä, kuinka verkkokulttuuri
helpottaa ja edistää sisältöjen jakamista ja, kuinka aiheet ja sisällöt
siirtyvät välineestä toiseen ja saavat aikaan uusia mediareaktioita ja
toimintaa. Luvussa käsiteltävät tapaukset olen poiminut seuraamal-
la maahanmuutosta ja monikulttuurisuudesta käytävää keskustelua
television suomenkielisten kanavien uutis- ja ajankohtaisohjelmissa,
Helsingin Sanomissa sekä lukuisilla sosiaalisen median foorumeilla.³
Käsittelen aluksi Astrid Thors-vihasivuston ja Jussi Halla-ahon blogi-
kirjoitusten aikaansaamia reaktioita valtamediassa. Sen jälkeen siirryn
tarkastelemaan kansanedustaja Teuvo Hakkaraisen mediallyusunnoista
seurannutta kohua, jota voidaan pitää esimerkkinä sosiaalisen median
potentiaalista kierrättää ja uudelleen tulkita mediasisältöjä. Lopuksi
nostan esiin yhden sosiaalisen median kautta organisoituneen vasta-
kampanjan, jonka avulla pyrittiin taistelemaan lisääntynyttä vihapu-
hetta vastaan. Ns. kukkahattutätkäkampanjat saivat alkunsa sosiaalisen
median sivustoilta, mutta päätyivät myös valtamediaan ja sitä
kautta jälleen verkon kommentoitaviksi.

Aiemman tutkimuksen mukaan perinteinen ja sosiaalinen me-
dia toimivat monimuotoisessa vuorovaikutuksessa toisiinsa, joskin
sosiaalinen media toimii monilta osin myös itsenäisesti. Yhtäältä uu-
tismedia hyödyntää internetiä ja sosiaalista mediaa tiedonhankinnas-
saan etsiessään aiheita ja haastateltavia juttuihinsa (Nikunen 2011,
71–75; Matikainen 2009), toisaalta se myös tuottaa itselleen sisältöjä
nostamalla verkkokeskusteluja, blogeja ja lukijoiden tekemiä videoita
uutisiksi ja sitä kautta suuren yleisön tietoisuuteen (Heinonen &
Domingo 2009, 68).

2. Mikko Villi on suomentanut Jenkinsin *spreadable media* -käsitteen 'levitettäväksi mediaksi' (Villi 2011).
3. Systemaattisesti seurattuja foorumeita olivat Helsingin Sanomien ja Hämeen Sanomien nettikeskustelupalstat, Uuden Suomen Puheenvuoro-blogisivusto, maahanmuuttajataustaisten kansanedustajaehdokkaiden Facebook-sivustot ja blogit sekä adressit.com. Aiheen mukaan seurattiin lisäksi satunnaisesti hyvinkin laajaa joukkoa muita verkkoyhteisöjä ja sivustoja.

Kaarina Nikusen (2011) tutkimuksen mukaan suomalaiset toimittajat seuraavat ja hyödyntävät sosiaalista mediaa ja lisääntyneitä vuorovaikutusmahdollisuuksia yleisön kanssa monella tavalla jutunteossaan. Kaikki sosiaalisen median palvelut eivät kuitenkaan ole yhtä käyttökelpoisia journalistiselle työlle. Erityisesti keskustelupalstat herättävät toimittajissa ristiriitaisia tunteita. Vaikka ainakin oman lehden keskustelupalstoja seurataan velvollisuudentuntoisesti, niitä pidetään ikään kuin kaatopaikkoina, joilla ihmiset vain purkavat pahaa oloaan ja lietsovat riitoja. Varsinaista hyötyä uutistyyölle niistä ei koettu saatavan. Kokemukset keskustelupalstoista olivat siinä määrin kielteisiä, että Nikusen haastattelemat toimittajat eivät olleet innokkaita ottamaan niissä esitettyjä näkökulmia vakavasti. Keskustelupalstojen kärkkään kielenkäytön pelättiin myös leviävän muuhun mediaan, esimerkiksi toimittajien kolumneihin, joissa haetaan entistä purevampia ilmaisuja. Hyödyllisempänä toimittajat pitivät yhteisöpalveluja, kuten Facebookia ja Twitteriä, joiden välityksellä he luovat kontakteja ja seuraavat poliitikkojen ja päättäjien päiväohjelmaa, mietteitä ja avauksia. (Nikunen 2011, 71–75.)

Perinteinen media voi myös kokea sosiaalisen median kilpailijanaan, sillä osallistuvassa mediakulttuurissa yleisöt eivät enää ole riippuvaisia vain perinteisen median tuottamista sisällöistä vaan voivat itse tuottaa, vaihtaa ja kierrättää niitä omien sosiaalisen median verkostojensa kautta (Couldry 2009, 438). Perinteisen median tuottamat sisällöt joutuvat sosiaalisen median verkostoissa uudelleen arvioinnin kohteeksi, kun niitä kierrätetään, arvioidaan, ja niistä tuotetaan yhä uusia tulkintoja uusille foorumeille. Jenkins käyttää tästä ilmiöstä nimitystä *spreadable media* (Jenkins 2009). Käsitteen avulla korostetaan sitä, että kysymys ei ole vain saman tuotteen tai sisältöjen siirtämisestä uusille foorumille vaan siitä, että kierrätyksessä tuotteet ja sisällöt saavat uusia merkityksiä ja käyttöarvoja kun ne siirretään uuteen kontekstiin. Perinteisen ja sosiaalisen median vuorovaikutuksessa on siis kyse molemminpuolisesta hyötysuhteesta; kun perinteisen median sisältöjä kulutetaan myös verkossa, niiden elinkaari moninkertaistuu

kierrätyksen, siteerausten ja muiden uusien käyttötapojen ansiosta. (Jenkins 2009.)

Yleisön aktiivinen osallistuminen median sisällöntuotantoon ei ole yltänyt uutistoimintaan samalla tavoin kuin muihin mediasisältöihin, sillä tavalliset ihmiset edelleen lähinnä kuluttavat uutisia tai parhaimmillaankin antavat toimittajille raakamateriaalia varsinaiseen jutuntekoon sen sijaan että he suoraan tuottaisivat niitä (Hujanen & Pietikäinen 2004; Timonen 2004). Syynä tähän on ollut se, että perinteinen uutismedia ei aina ole ollut valmis hyväksymään yleisöjen tuottamia sisältöjä omiin välineisiinsä. Riskinä on pidetty esimerkiksi sitä, että yleisön tuottamat epäammattimaiset tai tarkistamattomia tietoja välittävät sisällöt vaarantavat välineen vakiintuneen, hyvämaineisen brändin (Hermida & Thurman 2008).

Sosiaalisen median poliittinen potentiaali tulee kuitenkin esiin esimerkiksi ns. reflektiivisessä kansalaisvalvonnassa, jolla tarkoitetaan kansalaisjärjestöjen, -verkostojen, -organisaatioiden ja yksittäisten ihmisten harjoittamaa kansalaisvalvontaa silloin kun ne oman harkintansa pohjalta julkistavat tai välittävät verkossa aineistoja, joiden toivotaan vaikuttavan julkiseen keskusteluun ja ihmisten mielipiteisiin (Häyhtiö ja Rinne 2008). Sosiaalisen median foorumeilta on jo Suomessakin noussut valtamedian tietoisuuteen myös sekä aktivistiverkostojen että yksityisten kansalaisten esiin nostamia aiheita, jotka olisivat ehkä muuten jääneet huomaamatta. Tunnettu on esimerkiksi vuoden 2006 itsenäisyysparaatissa Jyväskylässä tapahtunut onnettomuus, jossa sotaveteraani kävelee panssarivaunun alle ja menehtyy. Puolustusvoimat ei lähettänyt medialle tiedotetta tapahtuneesta, mutta uutinen tapahtumasta levisi You Tubeen ladatun videon kautta perinteiseen mediaan (Lietsala ja Sirkkunen 2008, 70–71).

Verkon vihapuheet nousevat uutisiksi

Sosiaalisen median kautta leviävä vihapuhe ja henkilöihin kohdistuvat uhkailut alkoivat lisääntyä suomalaisessa yhteiskunnassa 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppua kohti tultaessa. Uhkailujen kohteeksi eivät ole joutuneet pelkästään maahanmuuttajataustaiset henkilöt vaan myös aiheen parissa työskentelevät poliitikot, virkamiehet ja tutkijat. Häirintää ja uhkailua ei kuitenkaan aiemmin ole aina tuotu julkisuuteen, osittain sen vuoksi, että häiriköt nimenomaan tavoittelevat julkisuutta. (Keskinen, Rastas & Tuori 2009, 14) Tässä tapahtui kuitenkin selkeä muutos eduskuntavaaleja edeltävässä julkisuudessa, sillä vihapuheen lisääntyminen ja erilaiset henkilöihin kohdistuvat uhkailut olivat sekä seurantajakson yksi maahanmuuttoon liittyvistä keskeisistä uutisaiheista että sosiaalisen median keskustelunaiheista.

Vihapuheen ja uhkailun uutisointi ja siitä keskustelu ilmentää nykyiselle mediakulttuurille ominaista intermediaalista kiertoa. Intermediaalisuutta on määritelty viestintävälineiden väliseksi intertekstuaalisuudeksi, jossa tekstien merkitykset laajenevat ja kehittyvät välineestä toiseen siirryttäessä. Eri välineissä julkaistuja tekstejä luetaan siis aina väistämättä suhteessa toisiin teksteihin ja siihen tekstuaaliseen tietämykseen, mitä lukijalla on hallussaan. (Lehtonen 1999, 10.) Sosiaalisessa mediassa tapahtuva yksityishenkilöiden tai kansanryhmien uhkailukaan ei jäänyt vaalijulkisuudessa vain yhden foorumin osallistujien tietoon, vaan levisi perinteisen median uutisina, pääkirjoituksina ja kolumneina suuren yleisön tietoisuuteen. Vihapuheiden uutisarvo nousi julkisuudessa sitä suuremmaksi, mitä merkittävämmässä asemassa joko tekijät tai tekojen kohteet poliittisessa hierarkiassa olivat.

Yksi näkyvästi vihapuheeseen liittyvä uutisaihe seurantajaksolla oli oikeudenkäynti maahanmuuttoministeri Astrid Thorsia uhkailutta Facebook-sivuston perustajaa vastaan, jota epäiltiin laittomasta uhkauksesta ja kunnianloukkauksesta. Aihe oli saanut julkisuutta jo kevättalvella 2010, mutta se palasi nyt uutisotsikoihin, kun syytettä

käsiteltiin käräjäoikeudessa⁴, kun Pirkanmaan käräjäoikeus langetti miehelle sakkotuomion⁵ ja kun tuomiosta valitettiin hovioikeuteen⁶. Yksittäistapausta laajempaa merkitystä aihe sai syyttäjän linjauksesta, jonka mukaan Facebook-ryhmän ylläpitäjä on vastuussa myös muiden ryhmän jäsenten herjaavista kirjoituksista, jos hän ei ole poistanut niitä sivustolta. Aiheen käsittely jatkui myöhemmin julkisuudessa, kun hallitus vaati kovempia rangaistuksia internetin rasistiselle kirjoittelulle. Rangaistavaksi vaadittiin sekä kirjoitusten levittämistä että niiden esilläpitoa eli ns. nettilinkittämistä.

Yhteistä vihapuhetta ja rasismia käsitteleville uutisille ja lehtikirjoituksille on, että internet ja sosiaalinen media nimitään niissä ilmiön merkittäväksi taustatekijäksi. Näin on usein tehty myös aiemmassa tutkimus- ja pamflettikirjallisuudessa (esim. Hytönen 2010; Keskinen, Rastas & Tuori 2009). Television uutisissa ja ajankohtaisohjelmissa internetin ja vihapuheen yhdistäminen tapahtui kuvituksen kautta, sillä vihapuhetta käsittelevien juttujen kuvituksena käytettiin usein joko Astrid Thorsia uhkaillutta Facebook-sivustoa, tietokoneen näppäimistöä naputtelevia käsiä tai tietokoneen ruudun selailua. Muun muassa TV1:n uutiset yhdisti vihapuheen myös todellisessa elämässä tapahtuviin rasistisiin hyökkäyksiin esittämällä uutisen yhteydessä kuvitusta Somaliliiton toimiston rikotuista ikkunoista⁷. Näin tuotiin esiin myös sitä, että vihapuheet ja rasismi eivät ole ongelma vain internetissä, vaan vaarana on, että uhkailu siirtyy todelliseen elämään ja muuttuu teoiksi. Nettiuhkailu ja vihapuheet esitettiin uutisissa merkittävänä ongelmana, mutta niiden syiden pohtimiseen ei uutismuoto juuri anna tilaisuutta. Sen sijaan aihetta käsiteltiin monipuolisesti lukuisissa ajankohtaisohjelmissa, lehtien pääkirjoituksissa ja kolumneissa sekä blogeissa. Jäljempänä käsiteltäviä verkkoyhteisöjen kukkahattutätkäkampanjoita voidaan taas pitää sosiaalisen median kommenttina ja yrityksenä toimia vihapuheen lisääntymistä vastaan.

4. HS 25.11.2010

5. TV4 Uutiset 8.12.2010 klo 18.45; HS 9.12.2011

6. HS 8.1.2011

7. YLE TV1 Uutiset 16.12.2010 klo 20.30.

Keskustelupalstoilta journalistin näkökulmaksi

”Maahanmuuttokriitikot” ovat kritisoineet valtamediaa siitä, että ne uutisoivat maahanmuuttoon liittyviä aiheita yksipuolisen positiivisesti eivätkä salli aiheesta käytävää kriittistä keskustelua (Hannula 2011, 53). Osittain samaan tulokseen on tultu etnisyyttä, rasismia ja maahanmuuttoa käsittelevissä mediaseurannoissa, sillä niiden mukaan ainakaan vierasvihaisia ryhmiä ja yksilöitä ei ole juuri päästetty ääneen valtajulkisuudessa (Raittila 2009). Aineistomme perusteella tilanne ei ainakaan enää ole näin yksioikoinen, sillä tutkituissa aineistossa on selviä viitteitä siitä, että toimittajat ovat lukeneet verkon ”maahanmuuttokriittisiä” blogeja ja keskustelupalstoja tarkkaan ja löytäneet niistä paitsi aiheita myös näkökulmia ja haastateltavia juttuihinsa. Uudenlaisia lähestymistapoja havaitsin esimerkiksi toimittajan tekemissä kysymyksissä, visuaalisissa esitystavoissa sekä haastateltavien valinnoissa, joita käsittelem seuraavassa.

Seurantajakson alkupäivinä, marraskuun 2010 alussa, valtamedian otsikoihin nousi uutinen Jussi Halla-ahon uskonrauhan rikkomisesta saamasta tuomiosta. Syyte Halla-ahoa vastaan oli saanut alkunsa hänen blogikirjoituksissaan esittämistä mielipiteistä, joten oikeuden ratkaisua koskeva uutinen oli Astrid Thors -sivuston lisäksi toinen näkyvä esimerkki sosiaalisen median ilmiöistä kertovista uutisista. Tuomion kiinnostavuutta ja uutisen painoarvoa syksyllä 2010 lisäsi tieto siitä, että Halla-aho oli nyt hyväksytty perussuomalaisten kansanedustajaehdokkaaksi. Keväällä 2009, jolloin syyte Halla-ahon blogeista nostettiin, hänet oli sivuutettu perussuomalaisten eurovaaliehdokkuudesta, vaikkakaan puheenjohtaja Timo Soini ei tuolloin myöntänyt, että syynä tähän olisi ollut syytteen nostaminen. Soini perusteli päätöstä eurovaaleissa sillä, että Halla-ahon kannattajat keräsivät tuolloin listaa omalle valitsijayhdistykselleen.

Ajankohtainen kakkonen käsitteli Halla-ahon saamaa tuomiota marraskuun toisen päivän lähetyksessään. Reportaasissa Halla-ahon saama tuomio rinnastetaan muutama viikko aiemmin lähetettyyn

Uutisuotoon⁸, jossa Jari Tervo sketsin päätteeksi heitti Raamatun nurkkaan. Ohjelmasta nousi iltapäivälehtijulkisuudessa ja keskustelupalstoilla pienoinen kohu, koska Raamatun heittäminen pidettiin pyhäinhäväistyksenä. Tapahtuma ei kuitenkaan johtanut rikossyytteen, mikä sai Ajankohtaisen kakkosen toimittajat kyselemään, suhtaudutaanko islamiin Suomessa varovaisemmin kuin kristinuskoon. Ohjelmassa kysyttiin muun muassa Halla-aholta: ”Oletko sitä mieltä, että kristinuskoa saa Suomessa loukata rankemmin kuin islaminuskoa?” Kyseisen kaltaiset väitteet ovat olleet näkyvästi esillä niin Halla-ahon omalla blogisivustolla kuin sitä seuraavilla keskustelufoorumeilla. Väitettä ovat sosiaalisessa mediassa esittäneet myös kaksi muuta ohjelmassa haastateltua henkilöä, Kokoomuksen kansanedustaja Tuulikki Ukkola ja Sananvapauden puolesta ry:n puheenjohtaja ja Muutos 2011 -puolueen kansanedustajaehdokas Oula Lintula. Ajankohtaisen kakkosen lähestymistapa on mielenkiintoinen sen vuoksi, että valtamedia on tähän saakka pyrkinyt välttämään suoraa vastakkainasettelua islamin ja kristinuskon välillä, mutta nyt kissa ikään kuin nostetaan pöydälle ottamalla väite suoraan käsittelyyn. Osittain kysymys on tietenkin aivan normaalista journalistisesta prosessista, jossa toimittaja hankkii etukäteen tietoa ja valitsee haastateltaviksi kiinnostavimpia ja kärkevimmit näkökulmia esittävät (Kantola 2011, 129–130). Valittu kärjistävä näkökulma ja haastateltavien valinta vihjaavat tässä tapauksessa kuitenkin siihen, että toimittajat ovat ottaneet tosissaan ns. maahanmuuttokriitikkojen väitteet siitä, että Suomessa ei ole haluttu tai uskallettu keskustella maahanmuuttoon ja monikulttuuriseen yhteiskuntaan liittyvistä ongelmista, ja he ovat pyrkineet muuttamaan toimintatapojaan (esim. Hannula 2011, 53; vrt. Keskinen, Rastas & Tuori 2009, 11).

Ajankohtaisen kakkosen valitsema näkökulma kytkeytyy myös kansainvälisesti tunnettuun kiistaan, joka sai alkunsa Tanskassa julkaistuista Muhammed-pilapiirroksista. Jyllands Posten perusteli pilakuvien julkaisemista nimenomaan sillä, että islaminuskosten on

8. TV1 Uutisuoto 23.10.2010 klo 21.30.

länsimaissa suostuttava yhtäläiseen sananvapauteen kuin muidenkin uskontojen. Liberaali sananvapauden tulkinta sai kuitenkin Euroopassakin ristiriitaisen vastaanoton ja esimerkiksi Suomessa päädyttiin edelleen korkealla poliittisella taholla kannattamaan vastuullisempaa tulkintaa, jonka mukaan sananvapautta on harkittava tapauskohtaisesti suhteessa muihin oikeuksiin ja lakeihin, muun muassa jumalanpilkan kieltävään lakiin. Suomalaisten sanomalehtien pääkirjoituksissa ja mielipidekirjoituksissa oli kuitenkin jo Muhammed-pilakuvakriisin aikana havaittavissa siirtymää kohti liberaalia sananvapauden tulkintaa, joka nyt näyttää entisestään vahvistuneen. (Kunelius, Maasilta & Väliaverron 2007.)

Toimittajan vai poliitikon vallankäyttöä?

Se, että keskustelupalstoilla esitettyjä mielipiteitä tuodaan myös valtamediaan, ei kuitenkaan tarkoita sitä, että nämä mielipiteet aina suoraviivaisesti hyväksyttäisiin juttujen lähtökohdaksi. Mielipiteisiin otetaan valtamediassa usein myös etäisyyttä. Vaalikeskusteluissa ja tulosten selvittyä tehdyissä uusien kansanedustajien haastatteluissa erityisesti Halla-aho joutui toistuvasti tilille verkossa esittämistään mielipiteistä.

Helsingin Sanomien julkaisemassa Jussi Halla-ahon haastattelussa toimittaja Hanna Kaarto yrittää saada Halla-ahoa kommentoimaan tämän vuonna 2005 kirjoittamaa ihmisarvoa koskevaa blogitekstiä, jossa hän on kirjoittanut muun muassa seuraavasti ”yksilöt voidaan perustellusti asettaa arvohierarkiaan sen mukaan, miten paljon heidän kykijensä tai osaamisensa poistaminen yhteisön käytöstä heikentäisi yhteisöä”. Kyseistä blogitekstiä levitettiin laajasti Facebookissa vaalien jälkeen, joten toimittaja haluaa tietää, seisooko Halla-aho edelleen kirjoituksensa takana. Haastateltava kuitenkin kiertää kysymykset ja haluaisi mieluummin ”keskittyä asioista keskustelemiseen”. Lopulta

tilanne kärjistyy niin, että Halla-aho ilmoittaa sulkevansa puhelimen. Toimittaja tekee syntyneestä tilanteesta seuraavan johtopäätöksen (sitaatti on jutun alusta):

Jussi Halla-aho (ps) sai eduskuntavaaleissa 14 884 ääntä. Halla-aho on helsinkiläinen kansallismielinen poliitikko, joka on saavuttanut maineensa erityisesti nettikirjoituksillaan.

Perinteisen median kanssa Halla-aho toimii eri tavalla kuin muut poliitikot: hän ei vastaa kaikkiin kysymyksiin, mutta selittää haastattelujensa taustoja nettifoorumillaan sitäkin laveammin ja omasta näkökulmastaan.

Vaalien jälkeen Facebookissa on levitetty Halla-ahon vuonna 2005 kirjoittamaa ihmisarvoa koskevaa tekstiä, jossa hän perustelee, miksi kaikki ihmiset eivät hänen mielestään ole samanarvoisia. HS yritti haastatella Halla-ahoa aiheesta keskiviikkona.

Tämän jälkeen seuraa referointia Halla-ahon ihmisarvoa koskevasta blogista ja suoraa sitaattia sanelukoneelle tallentuneesta puhelinhaastattelusta. Lopuksi toimittaja kertoo, kuinka haastateltava puhelimen suljettuaan siirtyi kommentoimaan toimittajan esittämiä kysymyksiä Homma-foorumille.

Myöhemmin iltapäivällä Halla-aho kommentoi nettikirjoitustaan Homma-foorumilla: ”Eihän minun kirjoituksessani ole kyse muusta kuin siitä, että koska ihmisarvon olemassaoloa (ja määrää) ei voida objektiivisin keinoin todentaa tai mitata, ’ihmisarvo’, samoin kuin ’yhtäläinen ihmisarvo’ ovat kulttuurisia konstruktioita ja aikaan sidottuja.”

Hän kirjoitti myös: ”Hanna Kaarto Hesarista tuossa juuri soitteli, että seisonko todella näiden ’Facebookissa leviävien’ ihmisarvonäkemykseni

takana. Hänellä oli myös pitkä lista lauseita ja lauseenpuolikkaita, joihin hän kaipasi kommenttejani. En kommentoinut.”

Lauseita tai lauseenpuolikkaita ei esitetty kommentoitavaksi, vaan Halla-aholle ainoastaan kerrottiin, että muitakin esimerkkejä kirjoituksista oli paljon.

Haastatteluyrityksen tuloksena oli siis välineestä toiseen rönsyävä jutturypä, joka ilmentää osuvasti mediakulttuurin intermediaalista kiertoa. Alkunsa juttu sai Halla-ahon kuusi vuotta sitten kirjoitetusta blogitekstistä,⁹ joka palasi vaalien jälkeen ensin kommentoitavaksi Facebookin verkostoihin ja päättyi niistä aiheeksi Helsingin Sanomien juttuun. Lehtijutun yhteyttä blogikirjoitukseen vahvistettiin sillä, että kuvakaappaus kyseisestä blogisivusta julkaistiin Kaarron jutun kuvituksenä. Halla-aho puolestaan jatkoi aiheen kierrätystä kommentoimalla haastattelutilannetta omassa Hommafoorumin kirjoituksessaan.

Tapaus on esimerkki myös Halla-ahon ja valtamedian välisestä suhteesta laajemminkin. Halla-aho tuottaa blogikirjoituksissaan itsensä kuvaa vilpittömänä sananvapauden puolustajana, jota valtamedia muutamien asiayhteyksistään irrotettujen lauseiden perusteella vainoaa ja, jotka eivät anna oikeaa kuvaa hänen näkemyksistään (Puuronen 2011, 228, vrt. Halla-aho 2009). Myös Kaarron haastattelussa Halla-aho oman käsityksensä mukaan joutuu kommentoimaan sanomisiinsa ”lauseiden ja lauseenpuolikkaiden” perusteella ja siksi kieltäytyy haastattelusta. Itse asiassa sekä toimittaja että Halla-aho toimivat samalla tavoin, kumpikin käyttää omaa foorumiaan kertoakseen oman näkökulmansa tapahtumiin sen sijaan, että heidän välilleen syntyisi todellista vuoropuhelua. Olisi mielenkiintoista nähdä, minkälaista vuoropuhelua olisi syntynyt siitä, jos toimittaja vuorostaan olisi siirtynyt Halla-ahon omaan välineeseen ja jatkanut keskustelua aiheesta Hommafoorumilla.

9. <http://www.halla-aho.com/scripta/ihmisarvosta.html>

Tapaus Teuvo Hakkarainen

Edellä kuvattu Halla-aho-tapaus oli esimerkki uutisen intermediaalista kierrosta (ks. Lehtonen 1999; Nikunen 2007), jossa lähtökohtana oli sosiaalisen median teksti. Kansanedustaja Teuvo Hakkaraisen (PS) maahanmuuttajalausunnat heti eduskuntavaalien jälkeen ovat puolestaan hyvä esimerkki kierrosta, jonka lähtökohtana oli valtamedian uutinen. Koska tapaus herätti poikkeuksellisen runsaasti huomiota niin sosiaalisen median palveluissa kuin perinteisessä mediassa, käsittelem sitä seuraavassa melko laajasti.

Tapaus sai alkunsa Helsingin Sanomien nettilehdessä huhtikuussa julkaistusta uutisesta ”Untuvikot Modig ja Hakkarainen astuivat eduskuntataloon hämmentyneinä”¹⁰, jonka tarkoitus oli kertoa uusien kansanedustajien ensimmäisestä työpäivästä eduskunnassa. Uutisessa kerrottiin muun muassa, että Hakkarainen on käyttänyt aiemmin vain kerran kravattia, että hän ei ole elässään istunut minuuttiakaan luottamusmieskokouksessa eikä katso televisiota, kuuntele radiota tai lue lehtiä. Varsinaisen huomion herätti kuitenkin Hakkaraisesta kertova video, joka oli ladattu uutisen seuraksi lehden verkkoversioon. Videolla Hakkarainen vaati muun muassa maahanmuuttajien pika-käännetykslain voimaan saattamista ja imitoi ulisemalla minareetista kuuluvaa kutsuhuutoa, kun taas varsinaiseen uutiseen Hakkaraisen maahanmuuttolausunnoista oli päätynyt vain lupaus siitä, että hän ei käännä takkiaan ”höllemmän maahanmuuttopolitiikan edessä”. Samasta aiheesta julkaistiin seuraavan päivän paperilehdessä silotellumpi juttu, jossa Hakkaraisen puheesta oli siivottu pois kielletty n-sana ja suorapuheiset sitaatit. Video kuitenkin lähti elämään omaa elämänsä virtuaalimaailmassa lähes välittömästi julkaisemisensa jälkeen.

Ensimmäinen twiittaus ja linkki videoon lähetettiin maailmalle vain vajaa puoli tuntia uutisen julkaisemisesta. Lyhyytensä vuoksi mikroblogeja ei juuri käytetä poliittiseen kommentointiin, sillä esi-

10. HS 26.4.2011 <http://www.hs.fi/politiikka/artikkeli/Untuvikot+Modig+ja+Hakkarainen+astuivat+eduskuntataloon+h%C3%A4mmentynein%C3%A4/1135265668156>

merkiksi Twitter-palvelussa pidempien kommenttien kirjoittaminen on työläämpää kuin normaalin päivityksen lähettäminen. Videolta Twitter-päivitykseen poimitut muutamat sitaattit paljastavat silti, että ensimmäinen linkittäjä ei ole välittänyt Hakkarais-videota tukeakseen hänen ajatuksiaan vaan pikemminkin kritisoidakseen niitä¹¹

”Neekeriukko” ja ”kaiken maailman muslimit täällä hilluu”, toteaa persujen Teuvo Hakkarainen HS:n videolla <http://bit.ly/g6kDh6#vaalit2011>

Ensimmäinen keskustelupuheenvuoro ilmestyi Helsingin Sanomien sähköiselle keskustelupalstalle lähes yhtä nopeasti kuin Twitteriin. Seuraavana päivänä keskustelu laajeni Suomi 24:n keskustelupalstalle ja Facebookiin, ja sai aikaan ensimmäiset blogikommentit (lähettäjänä Helanes Kauppalehdessä ja Uuden Suomen Puheenvuoro-palstalla). Myös You tubeen ja muihin jakelupalveluihin Hakkaraisvideota ja siitä muokattuja huumoriversioita ladattiin seuraavina päivinä ahkerasti.

Facebookista aihe palasi perinteisen median uutiseksi Ilta-Sanomien välityksellä. Lehti uutisoi Suomen jalkapallomaajoukkueen pelaajan Perparim Hetemaj’n tuohtuneen Facebook-kommentin, jossa hän uhkasi Hakkaraista väkivallalla. Uutiseen oli linkitetty myös kohun aikaansaanut edellisen päivän HS:n video. Ilta-Sanomien uutinen puolestaan herätti runsaasti reaktioita sosiaalisen median palveluissa. Seuraavan päivän uutisaihe tapahtumaketjussa oli se, että puheenjohtaja Timo Soini oli ottanut Hakkaraisen puhutteluun hänen videohaastattelussa antamistaan kommentteista ja opastanut tätä korrektimpaan kielenkäyttöön. Samassa yhteydessä esiin nostettiin myös EU-vastaisena tunnetun Hakkaraisen omistaman sahan saamat EU-tuet. Perinteisessä mediassa asian käsittelyn päätti huhtikuun viimeisenä päivänä uutinen siitä, että vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet pyytää valtakunnansyyttäjää tutkimaan Hakkaraisen lausunnot.

11. <http://twitter.com/#!/toukkala/status/6296822028550592>

Keskustelupalstoille ja Facebookiin aihe levisi siis lähes välittömästi, kun taas blogeissa sitä alettiin käsitellä vasta seuraavana päivänä. Kaikkien sosiaalisen median julkaisujen huippu osui huhtikuun 29. päivän kohdalle.¹² Hakkaraiseen liittyvät julkaisut pysyivät näkyvästi esillä toukokuun kuudenteen päivään saakka, mutta sen jälkeen niiden esiintyminen alkoi vähentyä. Hakkaraisesta on kuitenkin sosiaalisessa mediassa tullut ns. kestojulkkis, jota seurataan jatkuvasti samaan tapaan kuin erään entisen mäkihyppäjän edesottamuksia.

Hakkarainen verkkokeskusteluissa

Helsingin Sanomien sähköisellä keskustelupalstalla Hakkarasta käsiteltiin huhtikuun 26.–29. päivinä ainakin viidessä keskusteluketjussa. Aihe kirvoitti keskustelua myös Suomi 24:ssä sekä maakuntalehtien keskustelupalstoilla. Esimerkiksi Keskiuomalaisen ja Hämeen Sanomien keskustelupalstoilla Hakkaraisen haastatteluun otettiin vilkkaasti kantaa. Seuraavassa analysoin lyhyesti Helsingin Sanomien keskustelupalstalla käytyä keskustelua.

Hakkarasta käsitteleviin keskusteluketjuihin lähetettiin yhteensä lähes 700 viestiä. Niihin kirjoittaneet osallistujat esiintyvät yleensä nimimerkillä, mutta muutama kirjoittaja kertoi itse olevansa tummaihoisen ja kohdanneensa rasismia ja jopa uhkailua. Keskusteluissa puhutaan erityisesti kansanedustajalle soveliaasta käyttäytymisestä ja sananvapauden rajoista sekä vihapuheesta ja neekeri-sanan käytöstä. Toisten keskustelijoiden mielestä Hakkaraisen on kansanedustajana käyttäydyttävä korrektemmin kuin tavallisen kansalaisen: vaikka maahanmuuttoasioista saa olla montaa mieltä, mielipide on silti ilmaistava asiallisesti. Ne, jotka tulkitsivat Hakkaraisen kommentit rasistisiksi,

12. Sosiaalisen median seurannassa on käytetty Meltwater Buzz-palvelua (<http://www.meltwater.com>). Sen tulokset eivät kuitenkaan kata systemaattisesti kaikkia sosiaalisen median palveluita, joten tuloksia voidaan pitää korkeintaan suuntaa antavina.

katsoivat, että tällaiseen puheeseen on ehdottomasti puututtava. Joidenkin mielestä taas Hakkaraisen lausahdukset ovat harkitsemattomia ja typeriä, mutta ei sen vakavampaa. Toiset keskustelijat väheksyvät korrektaa puhetaapaa ja korostavat rajoittamatonta sananvapautta. Jokaisella on oikeus sanoa mielipiteensä niin kuin se on ilman turhaa poliittista korrektiutta tai suvaitsevaisuuden liturgiaa. Jotkut kirjoittajat iloitsivat siitä, että kerrankin eduskunnassa on tavallista suomalaista edustava rehellinen ja työmiestaustainen kansanedustaja, joka puhuu kansan kielellä. Hakkarainen sanoo näiden kirjoittajien mielestä ääneen sen, mitä suurin osa suomalaisista ajattelee. Keskustelu sananvapaudesta johtaa puolestaan väittelyyn siitä, missä kulkevat sen rajat eli milloin kysymys on jo kiihotuksesta kansanryhmää vastaan. Jotkut kirjoittajat arvostelivat myös mediaa siitä, että se osallistui Hakkaraisen ajatusten levittämiseen julkaisemalla hänen lausumiaan.

Vilkkaaimman verkkokeskustelun sai aikaan uutinen vähemmistövaltuutetun tekemästä tutkintapyynnöstä. Tälle keskustelulle ominaista oli, että siinä aiheena oli pikemminkin Eva Biaudet kuin Hakkarainen. Eva Biaudet kuuluu samaan maahanmuuttoon liittyvien poliittisten päättäjien ryhmään kuin entinen maahanmuuttoministeri Astrid Thors, jotka on leimattu ns. ”kukkahattutädeiksi” ja joiden jokainen esiintyminen mediassa saa keskustelupalstoilla aikaan kommentointitirityksen¹³. Biaudet’n esiintyminen uutisessa herätti keskustelua hänen pätevydestään ja koko vähemmistövaltuutetun tehtävän tarpeellisuudesta. Eva Biaudet’n valinta vähemmistövaltuutetuksi on kyseenalaistettu moneen kertaan ns. maahanmuuttokriittisillä keskustelupalstoilla ja nyt samat argumentit toistettiin tämän aiheen yhteydessä. Biaudet’ a syytettiin muun muassa Hakkaraisen solvaamisesta ja hänen tekemänsä tutkintapyyntöä pidettiin liioitteluna, jonka tarkoitus oli

13. Paula Haaran tutkimissa Helsingin Sanomien verkkokeskusteluissa yhdistyy sovinismi ja maahanmuuttovastaisuus esimerkiksi seuraavankaltaisina ilmauksina: ”Thorsin kaltainen kiintiönainen”, ”länsimaailmaa tuhoavat naispäättäjät”, ”feministidiktatuuri”, ”maanpetturinaiset, omien kansalaisten sortajat”, ”tunteisiin ja luulotietoon perustuva naisvalta”.

mustamaalata perussuomalaisia, vaientaa maahanmuuttokritiikkiä ja sensuroida tai valvoa yleistä mielipidettä.

Hakkarasta käsittelevissä keskusteluissa moni tarttui neekeri-sanankäyttöön, ja puolusteli Hakkarasta sillä, että joskus sanan on opetettu tarkoittavan neutraalisti tummaihoista afrikkalaista. Esimerkeiksi nostettiin vanhojen aapisten tekstejä. Joidenkin mielestä sanan käyttäminen on maaseudulla tai vanhojen ihmisten parissa yhä tavallista. Niillä perusteilla Hakkaraisen tarkoitus ei kirjoittajien mielestä välttämättä ollut käyttää sanaa halventavassa tarkoituksessa. Myös tämä väite kiistettiin sillä perusteella, että sanan käyttö on aina asettanut sen kohteen eriarvoiseen asemaan ja puhujalla on vastuu sanomisistaan. Sekä väitteen tueksi että sen vastustamiseksi haettiin apua Wikipedian tarjoamista neekeri-sanankäytön määrittämisestä. Keskustelu jäi pitkälti pyörimään neekeri-sanankäytön ympärille ja samalla unohtui, että Hakkarainen puheenvuorossa oli myös muita ulottuvuuksia.

Hakkarasta käsittelevät verkkokeskustelut voidaan asettaa keski-ikäisille siinä jatkumossa, jona Pekkinen (2005a, 27) kuvaa suomalaisien kotisivujen ja verkkokeskustelujen vierasvihaisuuden ja rasismien astetta. Verkkokeskusteluissa rasismi ilmenee lievemmissä muodoissa suomalaisuuden korostamisena ja maahanmuuttajien torjumisena, kun taas rasistisilla kotisivuilla kehoitetaan jo toimintaan ja väkivaltaisuuksien ei-toivottuja ryhmiä kohtaan. Maahanmuuttajien torjumista ja pakolaisten torjuntaa esiintyy lähes kaikissa rasismia käsittelevissä verkkokeskusteluissa, ja sille ominaista ovat muun muassa ”En ole rasisti, mutta” -tyyppiset kommentit sekä halventavien nimitysten, kuten neekeri, nekru, räätipää, käyttö ja niiden puolustelu. Pakolaisten ja muiden maahanmuuttajien torjumista perustellaan viittaamalla ulkomaalaisten tekemiin rikoksiin sekä verovarojen tuhlaamiseen. Erityisesti verkkokeskustelujen syyttävä sormi kohdistuu somalialaisiin ja muihin tummaihoisiin, kun taas esimerkiksi vietnamilaisten työllistymisen ja oma yritystoiminta saa keskusteluissa myös kiitosta. Myös neekeri-sanankäyttö on ollut keskustelupalstoilla yksi keskeinen maahanmuuttajiin liittyvän keskustelun aihe. (Pekkinen 2005a, 27.)

Hakkarainen Facebookissa ja You tubessa

Keskustelupalstojen lisäksi internetissä on useita erilaisia sosiaalisen median sivustoja, joissa käyttäjät voivat julkaista, katsoa ja kommentoida mitä erilaisimpia videoita. Tunnetuimpia näistä palveluista ovat vuonna 2004 toimintansa aloittanut Facebook¹⁴ ja seuraavana vuonna perustettu YouTube.com. Suositut YouTube-videot päätyvät median sisäisessä kierrätyksessä usein Facebookin sivustoille, blogosfääriin tai muiden nettifoorumien keskustelunaiheiksi tai päinvastoin muualla verkossa julkaistut videot päätyvät YouTube-sivustolle.

Facebookista löytyi syksyllä 2011 (sivusto tarkistettu 11.10.2011) neljä Teuvo Hakkaraiseen keskittynyttä ryhmää (*Teuvo Hakkarainen Appreciation Society*, *Teuvo Hakkarainen. Viihdyttäjät*, *Teuvo Hakkarainen, hieno mies* ja *Haista Teuvo Hakkarainen vittu*), jotka kaikki oli luotu kuukauden sisällä Helsingin Sanomien uutisen ja videon julkistamisesta. Osa ryhmistä oli lokakuussa jo lakannut toimimasta, mutta osaa päivitettiin edelleen. You tubessa Hakkaraiseen liittyviä videoita löytyi vastaavasti seitsemän kappaletta (sivusto tarkistettu 11.10.2011). Ne oli ladattu palveluun heti tapausta seuranneina päivinä (ks. Tekstilaatikko 1.)

Sosiaalisen median ympäristöille tyypillistä on kierrätyksessä olevan aiheen käsittely huumorin ja ironian keinoin. Tämä näkyi myös Facebookin Teuvo Hakkarainen -ryhmissä ja You tubeen ladatuissa HS:n haastattelun remix-versioissa. Facebook-ryhmissä ironisointi tapahtuu ryhmän sivustolle kerättyjen linkitysten avulla, joita kommentoidaan tyyliin: ”Mitä se Teuvo-poika on nyt mennyt tekemään?” tai ”Lukaiskaahan lennokkaita ajatuksia Teuvon blogista.” Yhteistä ironisoiville kommenteille on usein alentuva suhtautuminen puutteellisen koulutuksen saaneeseen kansanedustajaan. Hakkaraisesta näyttää Facebookissa muodostuneen eräänlainen käänteisen fanituksen kohde,

14. Facebookilla oli maaliskuussa 2012 Suomessa noin 2,1 miljoonaa käyttäjää eli 40,3 % väestöstä ja 47,2 % kaikista suomalaisista verkon käyttäjistä. (<http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/finland>) Luvut tarkistettu 8.3.2012.

jonka esiintymisiä ja liikkumista seurataan samaan tapaan kuin muiden populaarikulttuurin edustajien. Tätä osoittaa esimerkiksi seuraava Teuvo Hakkarainen Appreciation Society-ryhmän ajatuksenvaihto:

”Teve nähty eilen jyväsyläläisessä rokkibaari Mustassa Kynnyksessä!”

”Hih, joo, kuulin kanssa huhun tossa äsken Jyväsylälästä kotosin olevalta kaverilta jonka kaveri oli bongannu Teuvon♥!”

”Se siis ON julkkis (vastoin tahtoaan)!”

Samaa ironiaa ja käänteistä ihailua luen myös edellä mainitun ryhmän nimestä. Ryhmissä on kuitenkin mukana myös niitä, jotka eivät jaa

27.4. Kansanedustaja Hakkarainen servaa neekerit ja viherfasistit (katkelma HS:n videosta, kesto 0:41). 48,038 näyttökertaa.

28.4. Teuvo Hakkarainen Music Video (musiikkiversio HS:n videosta, kesto 1:48). 8001 näyttökertaa.

27.4. Hakkarainen.flv (Hakkaraisen minareettiulina, kesto 0:03). 5.160 näyttökertaa.

29.4. Ukko huutaa uli uli uli (animaatiofilmi Viitasaaren kylästä, jonne kohoaa minareetti, kesto 1:51). 26,572 näyttökertaa, 29 kommenttia.

29.4. Teuvo Hakkarainen - Oodi kansanedustaja Hakkaraiselle (kansanlaulu Hakkaraisesta ja hänen mielipiteistään, kesto 1:13). 86,636 näyttökertaa, 7 kommenttia.

29.4. Teuvo hakkarainen... www.KurdKo.com.avi (kurdin kielellä tekstitetty versio HS:n videosta, kesto 1:57). 3,148 näyttökertaa, 7 kommenttia.

28.4. Teuvo Hakkarainen – Bileet minareetin tolpan nokassa (arabimusiikkiin sovitettu musiikkiversio, kesto 0:41). 153,868 näyttökertaa, 212 kommenttia.

Tekstilaatikko 1.

ironista suhtautumista Hakkaraisen persoonaan. Samoin kuin sanomalehtien verkkokeskusteluissa mukana on myös osallistujia, joissa Hakkaraisen lausunnot herättävät todellista ihailua tai jotka pyrkivät keskustelemaan Hakkaraisen lausunnoista asiatasolla. Ihailijoille Hakkarainen toimii positiivisena esimerkkinä kansanedustajasta, joka uskaltaa sanoa suoraan mielipiteensä. Vakavissa keskusteluyrityksissä taas kommentoidaan kansanedustajan käytöstä samaan tapaan kuin sanomalehtien pääkirjoituksissa tai poliitikkojen blogeissa.

You tubeen ladatuissa videoissa Hakkaraisen haastattelupuheen taustalle leikataan esimerkiksi arabimusiikkia ja liioitellaan hänen minareetin kutsuhuutoa imitoivaa ulinaansa ja täten rakennetaan hänestä koomista ja naurettavaa hahmoa. Hakkarais-videot osoittautuivat ällistyttävän suosituiksi, sillä yksi niistä, Bileet minareetin tolpan nokassa, on ladattu puolen vuoden aikana peräti 153,868 kertaa. Se on lisäksi kirvoittanut samana aikana 219 kommenttipuheenvuoroa. You Tubea pidetään sisältöjen jakeluun keskittyvänä sosiaalisen median palveluna, mutta toisinaan sen keskustelupalstalla käydään myös sisältöihin liittyvää keskustelua (Lietsala & Sirkkunen 2008, 46). Toisin kuin Facebook-ryhmissä videoon liittyvä suomen- ja englanninkielinen keskustelu ei pysähdy Hakkaraisen henkilöön kohdistuviin letkauksiin tai ihailuun vaan laajenee maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta käsitteleviin teemoihin samaan tapaan kuin Kaarina Nikusen analysoimassa *Jos rakastat* -elokuvaan liittyvässä You tuben keskustelussa (Nikunen 2010, 13–18). Keskustelut eroavat toisistaan siinä, että You Tuben keskustelupalstalla osallistujat esiintyvät nimimerkkien suojassa, kun taas Facebookissa ollaan enimmäkseen mukana omilla nimillä ja kuvilla.

Hakkaraisen käsittelyä Facebook-sivustoilla ja You tubessa voisi pitää osana populaari- ja viihdeteollisuuden ”tunneteilisuutta”, jolle on luonteenomaista, että henkilöt ja tapahtumat kuvataan mustavalkoisesti ja siten, että yleisöä houkutellessaan asettumaan joko puolelle tai vastaan. Tämänkaltaisille mediasisällöille ominaista on myös ironian keskeisyys: yhtäältä ne tarjoavat mahdollisuuden suoraviivaiseen, pin-

tamerkityksen mukaiseen luentaan, mutta toisaalta ikään kuin iskevät silmää tiedostavalle ja mediakriittiselle lukijalle ehdottaen näin vastaanoton välineiksi kyynisyyttä ja ironiaa (Hautakangas 2005, 155). Vaikka kysymys on periaatteessa vakavasti otettavasta, kansanedustaja-asemassa olevasta henkilöstä, häneen ei tämän lukutavan mukaan tarvitse suhtautua toisissaan.

Teuvo Hakkaraisen saamassa runsaassa julkisuudessa mielenkiintoa herättää sosiaalisen median reaktioiden määrä ja niiden monimuotoisuus: mikä verkkoyhteisöjen yleisöjä aiheeseen osallistumiseen oikein motivoi? Mediatutkijoiden piirissä sosiaalisen median osallistumisen motiiveina pidetään muun muassa itsensä ilmaisua, omien taitojen kehittämistä, suhdeverkostojen ja sosiaalisten verkostojen kasvattamista sekä yksilöllistyvän mediakulttuurin eli identiteettien tuottamista (Sirkkunen 2006, 146–148). Videoiden lataamisessa tarve itsensä ilmaisuun ja taitojen kehittämiseen voi olla yksi mahdollinen motiivi, sillä monet videot osoittavat melkoista aiheeseen paneutumista. Joukossa on muun muassa yksi piirroksiin perustuva video (*Ukko huutaa uli uli*), joka itse määrittelee itsensä ”taiteelliseksi näkemykseksi tuoreen kansanedustajan ensimmäisestä työpäivästä”.

Tärkeämpinä motiiveina verkkoaktiivisuudelle pidetään yleensä jakamista ja maineen kasvattamista ja niistä tässäkin tapauksessa suurimmaksi osaksi lienee kysymys. Sosiaalisen median koko toiminta perustuu lahja- ja vaihdantalouteen, jonka mukaan antaminen edellyttää saamista ja saaminen antamista (Jenkins 2009). Jos perinteinen media siis tarjoaa herkullista täkyä eli videon, jolla tuore kansanedustaja päästelee sammakoita suustaan, sosiaalisen median logiikan mukaan muuta vaihtoehtoa ei juuri ole kuin pistää ”hyvä idea” kiertämään aina parempana ja parempana versiona. Remix- videoiden lataamisen motiivina voidaan myös pitää Peter Kollockin (1999) esittämää mainetta. Tuottamalla kiinnostavaa materiaalia verkkoon yhteisön jäsen rakentaa omaa positiivista mainettaan. Ironisten videoiden tuottamista voidaan verrata myös yhteiskunnallisesti kantaaottavaan sarjakuvaan tai jopa pilkkalauluun, jolloin motiivina voi myös nähdä oman mielipiteen

kertomisen ja sitä kautta identiteetin tuottamisen. Tästä lienee kysymys myös Hakkarais-ryhmiin osallistumisessa. Kriittiseen ryhmään liittymällä voi osoittaa kuuluvansa heihin, jotka ”ymmärtävät” ottaa Hakkaraisen puheisiin etäisyyttä. Ryhmiä kritisoidessa taas on mahdollisuus osoittaa puolustavansa Hakkaraisen näkemyksiä.

Politiikan tutkijoiden mukaan julkisesti nähtävillä olevat videot ovat usein osoittautuneet poliittisesti vaikuttavaksi materiaaliksi, joiden avulla on toteutettu ns. refleksiivistä kansalaisvalvontaa. Ryhmä- tai yksilöpohjainen kansalaisvalvonta on usein korostetun kampanjamuotoista ja pistemäistä toimintaa, jonka tarkoitus on pyrkiä avaamaan keskustelua tai muotoilemaan julkisuudessa esilläolevia agendoja ilman sitoutumista aiempaan järjestäytyneeseen toimintaan. Yksilöt eivät toiminnassaan pelkästään reflektoi kokemuksellisuutta, vaan myös tulkitsevat ja merkityksellistävät todellisuutta. Toimijoilla voi olla kampanjan käynnistämiseksi useita tyyplejä toimia: kampanjamateriaali voi olla täysin itse tuotettua tai se voi hyödyntää esimerkiksi televisiossa tai verkossa julkaistua kuvamateriaalia, kuten Hakkaraisen tapauksessa. (Häyhtiö ja Rinne 2008.)

YouTube-sivustoa on viimeaikoina käytetty myös vaalikampanjoiden aikana poliitikkojen harkitsemattomien lausuntojen julkistamiseen ja onnistuttu esimerkiksi estämään rasistisen ehdokkaan uudelleenvalinta, kuten USA:n vuoden 2006 kongressivaaleissa, tai ainakin kiinnittämään valtamedian huomio ehdokkaan mielipiteisiin. Yksi tällainen esimerkki on peräisin Suomen kevään 2007 eduskuntavaalikampanjan ajalta, jolloin silloinen Kansallisen Kokoomuksen ehdokas ja kansanedustaja Petri Salo sattui laukomaan rasistisia kommentteja somaleista suoraan erään tavallisen kansalaisen kännykkäkameraan. Kommentit päätyivät luonnollisesti You Tubeen, jossa videosta tuli yksi katselluimmista ”vaalivideoista”. Tallenteen sisältö päätyi uutiseksi aluksi ruotsinkieliseen Radio Vegaan ja TV-Nyttiin, mistä tiedot levisivät useimpiin valtakunnallisiin tiedotusvälineisiin. Tutkijoiden mukaan videon salanauhoittamisen ja julkistamisen motiivina oli pyrkimys tuoda kansanedustajaehdokkaan somalivastaiset mielipiteet yleisesti

tiedettäväksi, jotta äänestäjillä olisi mahdollisuus pohtia haluavatko he antaa äänensä rasistisia mielipiteitä omaavalle ehdokkaalle. Somali-kohusta huolimatta Petri Salo uusi edustajapaikkansa, vaikka menetti lähes 3000 ääntä edellisten vaalien tulokseen verrattuna. Mediakohu aiheutti kuitenkin sen, ettei Salo kyennyt olemaan mukana uuden hallituksen ministerin salkkujen jaossa. Kriittistä aineistoa tuottaessaan kansalaisvalvonta toimi siten vahtikoiran roolissa ja kykeni nostamaan uuden teeman kampanjaviestintään. (Häyhtiö ja Rinne 2007.)

Hakkaraisen tapauksessa kansanedustajan lausunnot tulivat aluksi julkisuuteen valtamedian kautta, mutta niiden teho moninkertaistui aktiivisten kansalaisvalvojien nettiaktiivisuuden kautta. Voidaan vain arvailla, mikä vaikutus You tube- ja Facebook-julkisuudella olisi ollut Hakkaraisen saamaan äänimäärään, jos kohu olisi saanut alkunsa vaalikampanjoinnin ollessa vielä käynnissä. Nyt niiden voi ainakin arvella vaikuttaneen siihen, että edustaja on oman puolueensa johdon silmälläpidon alaisena, ja hänen nimittämistään vastuullisille paikoille eduskuntatyöskentelyssä harkitaan tarkkaan.

Kukkahattutätikampanjat

Viimeaikaiset tutkimukset ovat nostaneet esiin erityisesti sellaisia keskustelu- ja blogisivustoja, joilla maahanmuutosta käytävää keskustelua dominoivat henkilöt, jotka näkevät maahanmuuton ongelmana (Cammaerts 2010; Atton 2006; Pekkinen 2005a). Vaaleja edeltävässä julkisuudessa näkyi kuitenkin myös sellaista sosiaalisen median toimintaa, jonka tavoitteena oli käydä maahanmuuttokeskustelua positiivisessa hengessä ja pyrkiä lisäämään suvaitsevaisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Esimerkkinä tällaisesta toiminnasta nostan esiin kaksi ns. kukkahattutätikampanjaa ja niiden aikaansaaman valtamedian ja sosiaalisen median julkisuuden.

Molempien kukkahattutätikampanjoiden eli Kukkahattutati.com -verkkosivuston ja Facebookin Kukkahattukeski-ryhmän tarkoituksena oli vallata ”maahanmuuttajakriitikoiden” lanseeraama kukkahattutäti-termi antamalla sille uusi myönteinen merkitys ja siten tukea rasisminvastaista toimintaa. Kukkahattutati.com -sivusto oli yhteisötaiteellinen verkkogalleria, jonka osallistujia pyydettiin lähettämään sivustolle oma kukkahattukuvansa ja siten ilmaisemaan kannatuksensa kampanjan ajamille asioille. Kukkahattukeski-ryhmän jäseniä taas kutsuttiin pukeutumaan ennakkoonäestyksen alkamispäivänä kukkahattuun ja siten tekemään näkyväksi, että kannattaa suvaitsevaisuutta ja tasa-arvoa. Kyseessä oli siis kaksi erillistä kampanjaa, jotka olivat saaneet alkunsa toisistaan tietämättä. Verkkojulkisuudessa kampanjat kuitenkin tukivat toisiaan ja levittivät tietoa itsestään toinen toistensa foorumeilla. Myös valtajulkisuudessa kampanjoita käsiteltiin yhteydessä toinen toisiinsa.

Verkkodemokratiasta käydyssä keskustelussa on usein kritisoitu verkon tarjoamien osallistumismahdollisuuksien näennäisyyttä siitä, että verkossa mielipiteen ilmaiseminen usein jää tykkään – en tykkää -tyyppiseen osallistumiseen eikä siten edesauta kansalaisten todellisen päätösvallan lisääntymistä. Toisaalta politiikan tutkimus on nostanut esiin myös todellista kansalaisaktivismia, joka on esimerkiksi synnyttänyt uusia puolueorganisaatioita, kuten Muutos 2011- ja Piraattipuolueet, tai tuonut julkisuuteen vaalikampanjoissa muuten vaiettuja aiheita (ks. esim. Rinne 2011a; Häyhtiö ja Rinne 2008). Kukkahattutätikampanjoissa rasismiin ja vihapuheen vastaisen mielipiteen ilmaisemiseksi vaadittiin myös konkreettista ulospäin näkyvää toimintaa, sillä etenkin Kukkahattutati.com sivustolle osallistuminen edellytti ainakin pukeutumista kukkahattuun ja oman kukkahattukuvan lähettämistä verkkoon. Sen sijaan Facebook-ryhmään saattoi liittyä, vaikka ei ennakkovaalipäivänä olisi todella hattuun pukeutunutkaan. Tämä näkyy myös ryhmiin osallistujien määrissä, sillä tammikuussa 2011 avattuun verkkogalleriaan oli lokakuun 2011 loppuun mennessä

lähetetty 500 valokuvaa, kun taas Facebook-ryhmässä yli 8000 ihmistä ilmoitti osallistuvansa kukkahattutapahtumaan. Vaikka kukan hatuun kiinnittämistä ja itsensä valokuvauttamista siihen pukeutuneena ei kovin suurena poliittisena tekona pitäisikään, siihen ryhtyminen edellyttää jo huomattavasti suurempaa aktiivisuutta kuin pelkästään kannatusryhmään liittyminen.

Kummassakin ryhmässä tavoitteena oli huomion kiinnittäminen yhteiskunnan lisääntyneeseen rasismiin, silti näiden yhteisöjen poliittisista tavoitteista ei sivustoilla juuri keskusteltu. Kuvagalleriassa kommentointimahdollisuutta ei edes ollut ja Facebook-ryhmissäkin päivitykset koskivat lähinnä hatun ulkonäköä tai olivat yksinkertaisia tuen ilmauksia kampanjalle tyyliin: ”Tänään oli kukkapinnit hiuksissa hyvän asianpuolesta!” tai ”Suvaitsevaisuuden puolesta, ahdasmielisyyttä vastaan!”. Kukkahattukeski viikko-ryhmän perustaja oli Turun vihreisiin kuuluva Katri Sarlund, mutta edes tietoa tästä poliittisesta yhteydestä ei sivustoa lukemalla löytynyt. Ryhmien laajempaa yhteiskunnallista merkitystä onkin siis haettava lähinnä niiden herättämistä valtajulkisuuden reaktioista, joita kaiken kaikkiaan oli melko vähän. Analysoin seuraavassa Kukkahattutäti-kampanjoiden saamaa näkyvyyttä kahdella valtamedian foorumilla, Aamulehden nettilehdessä¹⁵ ja Radio 1:n Eve Mantun puheohjelmassa¹⁶.

Aamulehdessä Kukkahattutäti-kampanja uutisoitiin maahanmuuttoministeri Astrid Thorsin henkilön kautta. Jutun otsikkoon ja kuvitukseksi oli nostettu Thorsin osallistuminen kampanjaan, vaikka uutiskärkenä kerrottiin, että rasismia vastustetaan nyt netissä ”maahanmuuttokriitikoiden omilla aseilla” eli pyrkimällä muuttamaan kukkahattutädin leima positiiviseksi. Siihen nähden, että kysymyksessä oli melko lyhyt ja merkityksetön uutisjuttu, on huomattavaa, että juttua kommentoi runsaan kahden viikon aikana 102 kirjoittajaa. Kirjoitukset eivät sinänsä tuo mitään uutta maahanmuutosta kertovaan

15. Aamulehti 17.2.2011, Henripekka Kallio ”Astrid Thors lähti kukkahattutaistoon”. www.aamulehti.fi/cs/Satellite/Vaalit/1194666902534/artikkeli/astrid+thors+lahiti+kukkahattutaistoon.html

16. YLE Radio 1 Eve Mantu 5.4.2011.

keskusteluun, sillä niissä toistetaan samat, aiemmista keskusteluista tutut väitteet, joita on pilkkaavassa tarkoituksessa käytetty näkyvästi maahanmuuttoa koskeviin päätöksiin osallistuneista naisista, kuten Presidentti Tarja Halosesta, maahanmuuttoministeri Astrid Thorsista ja vähemmistövaltuutettu Eva Biaudet'sta (vrt. myös edellinen Hakkaraisen nettikeskustelua käsittelevä alaluku). Kuten eräs kirjoittaja itsekin toteaa, keskustelu keskittyi maahanmuutosta vastaaviin henkilöihin, ei politiikan sisältöihin:

Minä käyn lenkillä ja pärjään muutenkin elämässä oikein mukavasti. Käsittääkseni kukaan ei kommentoinut maahanmuuttajien olevan vastuussa kaikista ongelmistamme (kuten annat kommentissasi ymmärtää). Toki maahanmuuttoon liittyy myös negatiivisia puolia, ja ylipäänsä maahanmuutosta on hyvä keskustella myös kriittisesti maahanmuuttopolitiikkaa arvioiden, aivan kuten kaikesta muustakin. Minulla siihen ei liity minkäänlaisia vihan tunteita, ja toivon että sinäkin pystyisit keskustelemaan siitä ilman vihapurkauksia. Useimmat kommentit täällä kohdistuvat sitä paitsi Astrid Thorsiin poliitikkona, eivätkä vihamielisesti maahanmuuttajiin. p.s. Minä kannatan hallittua maahanmuuttoa.

Aamulehden jutun herättämä keskustelu kuitenkin osoittaa, kuinka latautuneeksi ja henkilöityneeksi keskustelu aiheesta on viime aikoina muuttunut. Monet valtamedian edustajat ovat todenneet, että lähes jokainen maahanmuuttoa käsittelevä juttu saa nykyisin aikaan valtavan palauteryöpin (esim. Helsingin Sanomat 2.11.2011), eikä Kukkahattukampanjaa käsittelevä pikku-uutinenkaan muodosta tästä poikkeusta. Keskustelu on myös muuttunut entistä aggressiivisemmäksi ja monet maahanmuuttoasioiden kanssa työskentelevät henkilöt ovat jopa ryhtyneet välttämään julkisuutta ja kieltäytymään haastatteluista.

Eve Mantu käsitteli Kukkahattutäti-kampanjaa perusteellisesti 45 minuuttia kestävässä radio-ohjelmassaan, jossa haastateltavina olivat Kukkahattutati.com-verkkosivuston perustajat Jaana Ristola ja

Ninni Luhtasaari. Mantu kertoo ohjelmassa, että myös häntä itseään on alettu kutsua kukkahattutädiksi sen jälkeen kun hän oli käsitellyt ohjelmassaan somalialaistaustaisten ja muiden suomalaisten kohtaamisen vaikeutta. Nimittelyn lisäksi toimittaja oli saanut myös herjaavaa sähköpostia. Mantun radio-ohjelman saama palaute edustaa aivan toisentyypistä julkisuutta kuin Aamulehden jutun saama palaute. Tässä tapauksessa kirjoittajina ovat selvästi asian puolella olevat henkilöt, jotka muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta identifioituvat sekä naisiksi että kukkahattutädeiksi:

Häpeä on voimakas ase. Siksi onkin todella hienoa että kukkahattuilijat ovat käyneet positiiviseen vastaiskuun. Positiivinen luo positiivista, kun negatiivinen lisää negatiivista. Kantakaamme ylpeinä kukkahattumme! (29.4.2011 Nimim. Itu)

Kiitos, kiitos!

Kyllä sain taas päivän piristysruiskeen! Huomenna lähdemme ystäväni kanssa koiralenkille KUKKAHATUT päässä ja koen olevani osa tätä ihanaa maailmankaikkeutta. (5.4.2011 Nimim. ei kun kukkahattuilemaan!)

Viestejä on kaiken kaikkiaan vain 14, mikä johtuu todennäköisesti siitä, että radiota kuunnellaan eri välineestä kuin millä palauteviestejä lähetetään. Nettilehdessä palautteen lähettäminen on huomattavasti helpompaa, koska jutun lukija voi heti jutun loppuun päästyään siirtyä kommentoimaan sitä keskusteluforumille.

Aamulehden jutun ja radio-ohjelman saama verkkopalaute tuo jälleen kerran näkyväksi myös sen, kuinka sukupuolitunutta maahanmuutosta käytävä keskustelu Suomessa on. Muutoksen uhkakuvia esittävät näissäkin keskusteluissa ennen kaikkea miehiksi identifioituvat keskustelijat, jotka myös syyttävät ”kukahattutätejä” kansallisen puhtauden rapauttamisesta samaan tapaan kuin esimerkiksi Nikusen *Jos rakastat* -elokuvaä käsittelevissä verkkokeskusteluissa

(Nikunen 2010). Vaikka Aamulehden verkkokeskustelijat kirjoittavat nimettöinä, on kommenttien tyyli tunnistettavissa enemmän miehiseksi kuin naisiseksi, kun taas Eve Mantun ohjelmaan osoituksissa kommentteissa monet kirjoittajat identifioivat itsensä naisiksi. Kukkahattukampanjoiden Facebook- ja verkkosivustoilla tätä sukupuolittunutta jakoa pyritään haastamaan tuomalla puheenvuoroissa esiin, että kukkahattuisuudessa on kysymys enemmän asenteesta ja kukkahattutäti voi olla myös setä.

Sosiaalinen media tuottaa kiinnostavia uutisia

Perinteisen ja sosiaalisen median vuorovaikutusta ja sisältöjen intermediaalista kierrätystä käsittelevän tutkimukseni mukaan perinteinen media on pitkälti luopunut aiemmasta varovaisesta tavastaan tuoda esiin maahanmuuttoon kriittisesti suhtautuvien ryhmien ja henkilöiden näkökulmia. Pikemminkin voisi sanoa, että maahanmuuttoa vastustavat ja jopa rasistiset mielipiteet saavat julkisuudessa nykyään korostuneen paljon huomiota suvaitsevaisten näkemysten kustannuksella. Kukkahattutätikampanjat, sen paremmin kuin muukaan suvaitsevaisuuteen tähtäävä kampanjointi, ei ole saanut valtajulkisuudessa samanlaista näkyvyyttä kuin maahanmuuttovastaisten ryhmien ja henkilöiden toiminta.

Syitä siihen voidaan lähteä etsimään monelta taholta. Yksi etsimättä mieleen tuleva selitys on, että suvaitsevaiset äänenpainot kerta kaikkiaan olisivat nykyisin vähemmistönä, jolloin niitä ei myöskään riittäisi valtajulkisuuteen nostettaviksi. Enemmistön maahanmuuttovastaisuudelle on kuitenkin vaikea löytää yksiselitteistä tukea mielipidetutkimuksista, sillä niiden tulokset vaihtelevat vuosittain ja lisäksi prosentit vaihtelevat sen mukaan, miten kysymys eri tutkimuksissa on asetettu.¹⁷ On myös epätodennäköistä, että valtajulkisuuden ja kansa-

17. Asennetutkimusten kyvyttömyyttä mitata maahanmuuttoasenteita on äskettäin pohtinut esimerkiksi Olli Löytty (2011) Kotus-blogissaan.

laismielipiteen välille voitaisiin vetää suoraa yhteyttä, kuten Raittila on 2000-luvulla tehtyjä rasismi- ja etnisyys-monitorointeja arvioidessaan todennut (Raittila 2009).

Todennäköisempänä selityksenä pidän uutisjournalismissa ja poliittisessa journalismissa viime vuosina tapahtuneita muutoksia. Kiinnostavuus on noussut tärkeimmäksi uutiskriteeriksi. Aiemmin sitä pidettiin nimenomaan iltapäivälehtien tärkeimpänä uutiskriteerinä, mutta nyt kiinnostavuuden korostaminen on levinnyt myös niin sanottuun laatumediaan. Kiinnostavia uutisia tarjoavat sellaiset henkilöt ja ilmiöt, jotka ovat jo muutenkin kaikkien huulilla, joten vakavalla uutismediallakaan ei ole varaa jättää uutisoimatta aiheita, joista muutkin tekevät uutisia. (Kantola 2011.) Teuvo Hakkaraisen saama ylikorostunut julkisuus on esimerkki perinteisen ja sosiaalisen median väliä seilaavasta jatkokertomuksesta.

Vaikka suomalaiset toimittajat esimerkiksi Nikusen (2011) mukaan eivät erityisemmin arvosta verkon keskustelupalstoja eivätkä koe hyötyvänsä niistä, he seuraavat niitä velvollisuudentuntoisesti ja joko tiedostaen tai tiedostamattaan myös omaksuvat niistä kansalaisia kiinnostavia näkökulmia ja aiheita juttuihinsa. Myös toimittajien haastatteluissa esittämä pelko siitä, että keskustelupalstojen kärkeä kielenkäyttö on vaarassa levitä myös toimituksellisiin juttuihin, pitää tutkimukseni mukaan osittain paikkansa. Julkisuutta saavat nykyään helposti kärkevät mielipiteet ja yksilöt, jotka ovat tottuneet ilmaisemaan itseään tavoilla, jotka eivät aiemmin ole journalistiseen kielenkäyttöön kuuluneet.

Halla-ahon blogikirjoitusten ja Hakkaraisen tapauksen saama julkisuus on osoitus siitä, että sosiaalisen median verkostoilla on myös poliittista potentiaalia synnyttää keskustelua tärkeäksi koetuista aiheista. Tietokonevälitteinen viestintä moninkertaistaa yksittäisten kansalaisten mahdollisuudet toimintaan ilman, että se pakottaa sitoutumaan perinteisiin poliittisiin ryhmiin ja puolueisiin. Poliittinen toiminta verkossa voi perustua toimijan omille vaihteleville kiinnostuksen kohteille, itse tuotetun sisällön levittämiseen ja samanhenkisten porukoissa

hengailuun, kuten tapahtui Hakkaraiseen keskittyvissä Facebook-ryhmissä ja You tube-videoiden remix-versioiden tuottamisessa ja niistä keskusteltaessa. Verkon kansalaisvalvonta ilmeni monenlaisina muotoina ja tyyleinä, jotka mahdollistivat sekä kansalaistoimijoiden luovaa itseilmaisua että identiteetin rakennusta.

Suvaitsevaisuus ja rasisminvastaiset näkökulmat eivät nykyisten uutiskriteerien valossa ole kovin mediaseksikkäitä aiheita. Toisin kuin Facebookissa leviävät tappouhkaukset ja viharyhmät, suvaitsevaisuus-kampanjat tai rasismin- ja etnisyydentutkijoiden blogisivustot tarjoavat harvoin sellaista draamaa ja kiinnostavuutta, jota nykyjulkisuus kaipaa. Siksi niihin liittyvät aiheet helposti jäävät valtajulkisuuden ulkopuolelle, vaikka sosiaalisessa mediassa tällaisesta toiminnasta ei puutetta olisikaan. Suvaitsevaisia näkökulmia esiintuovat henkilöt ovat mahdollisesti myös turhautuneet siitä, että jokainen näkyvä esiintulo suvaitsevaisuuden puolesta saa aikaan voimakkaan parjauksen verkkokeskusteluissa ja sosiaalisen median foorumeilla. Näin he ovat ehkä tietoisesti jättäytyneet julkisen keskustelun ulkopuolelle ja linoittautuvat omille foorumeilleen. ☞